

Lieve Gevers en Jan Roes (red.), *Het apostolaat van de poëzie. Priesterdichters in Nederland en Vlaanderen*, in: *Trajecta, Tijdschrift voor de Geschiedenis van het Katholieke Leven in de Nederlanden*, jg. 8, 1999, nr. 4, pp. 289-448 (Themanummer).

Hoewel de combinatie priester-dichter of dominee-dichter geen al te positieve waardering ontving (zie Cornelis Paradijs en Frederik van Eeden), kwam en komt deze nog al eens voor en is een zekere herwaardering op haar plaats.

In het onder redactie van Lieve Gevers (KULeuven) en Jan Roes (KUNijmegen) verschenen themanummer van *Trajecta* passeren in een vijftiental bijdragen een aantal poëten uit Noord en Zuid die dichter- en priesterschap verenigden de revue. De redacteuren stellen in hun inleiding dat tussen beide elementen een spanningsveld bestond. Enerzijds werden de aankomende priesters al op het kleinseminarie in de poësis tot enige letterkundige arbeid aangespoord, anderzijds was het dichten en publiceren van gedichten iets dat niet werd aangemoedigd, ja, zelfs werd verboden, zoals Michiel van der Plas dat in zijn autobiografische bijdrage in dit themanummer beschrijft.

In de bespreking van deze bundel voor dit tijdschrift ligt het accent op de aandacht die verscheidene priesters met hun dichtwerk voor Vlaanderen en voor de Vlaamse beweging hadden. Dat betekent dat de Noord-Nederlandse priesterdichters in deze bespreking niet aan bod komen, want Bernard van Meurs, Herman Schaepman, A.M.J.I. Binnewiertz, W.H.K. Smulders, Jacques Schreurs en Huib Oosterhuis hebben zich over deze problematiek niet uitgelaten. De eerste vier komen in twee heldere bijdragen van Mathijs Sanders aan bod. Al zou men kunnen stellen dat Schaepman zich wel uitgelaten heeft over het nationale vraagstuk en de plaats die de katholieken in Nederland daar behoorden in te nemen. Hij schreef daarover in *Menschen en Boeken, deel 1*, Utrecht, 1893, p. 91: “wanneer men de worteling onzer verschillende nationale richtingen in ons gemeenschappelijk volksleven wil bevorderen, dan moet men helpen zorgen, dat de gemeenschappelijke grond niet wordt beroerd”. Met andere woorden de katholiek-protestantse controversen over het nationale verleden moesten zo veel mogelijk blijven rusten, hetgeen in de praktijk leidde tot een verzuilde beleving van het nationale verleden, die tot in de jaren zestig van vorige eeuw voortduurde.

In België kwam een dergelijke *communis opinio* over het nationale verleden niet tot stand en sommige rooms-katholieke geestelijken uitten zich in een andere dan de algemeen aanvaarde Belgische nationale gedachte.

Lieve Gevers laat ons kennismaken met Constant Duvillers (1803-1885). Bij hem gaan liefde voor België en Vlaanderen en aandacht voor de sociale vraagstukken samen. Scherp zette hij zich echter af tegen de franskiljons die hun Nederlandse taal verachtten: “wie zyt gy die lacht met de tael uwer vaedren?”. Op hoge leeftijd werkte hij achter de schermen mee aan het totstandkomen van de

katholieke Vlaamse scholierenalmanak *Driesken den Nijper*. Zijn sociale bekommernis had een praktisch maar ook sterk paternalistisch karakter. Zijn geestelijke overheden waardeerden zijn scherpe pen minder, ook al maakten zij er soms gebruik van.

In dezelfde sfeer, zij het minder sociaal betrokken in zijn dichtwerken, viel het werk van Leonard Lodewijk de Bo (1826-1885). Ook bij hem gaan liefde voor Vlaanderen en België nog zonder meer samen. Hij kon schrijven dat België, “*een land [was] dat vol woon[de] van uw vroomste kindren ... 't land der vrije Belgen*”, maar tegelijk ook “*Weest Vlaming! Blijf, 't geloof getrouw in vreugd en pijn; want wie 't geloof verzaakt, die kan geen Vlaming zijn.*” Uit de citaten blijkt al dat bij De Bo religie centraal stond en dan in ultramontaanse zin. Hij was niet voor niets een bewonderaar van de reactionaire paus Pius IX.

Jan de Maeyer plaatst in zijn bijdrage niet Guido Gezelles dichtwerk centraal, maar gaat uit van het politieke en religieuze klimaat waarin Gezelle leefde en waar hij ook voor werkte. Zeer veel van Gezelles arbeid, ook zijn dichtwerk, werd geschreven vanuit de drang het geloof in zijn ononderbroken strijd tegen het modernisme uit te dragen. Die drang, het missionaris zijn, leefde in hemzelf, maar zij werd ook aangevuurd en gestuurd door zijn geestelijke overheden.

Romain Vanlandschoot laat in zijn bijdrage over Cyriel Verschaeve (1874-1949) zien hoe deze zich al vroeg plaatste in de West-Vlaamse traditie van taal, nationalisme en godsdienst, zoals Verriest, Rodenbach en Gezelle.

Gezelles uitspraak:

*“Weest Vlaming, dien God Vlaming schiep,
Wees Vlaming, zeg ik u:
Die gisteren nog ontvlaming sliep,
Herwake Vlaming nu!”*

was hem op het lijf geschreven. Voor Verschaeve telde de loyaliteit aan België èn aan Vlaanderen niet. Al ruim voor de Eerste Wereldoorlog koos hij voor Vlaanderen en voor een Vlaanderen in een Groot-Germaanse context. Vanlandschoot schrijft deze opvatting toe aan de mogelijke invloed van Constant Huys. Deze had in 1899 in een homilie ter nagedachtenis van Gezelle over de *pietas* geprekeerd en bij de uitleg van het begrip niet alleen gewezen op de vaderlandsliefde tegenover België maar ook tegenover Vlaanderen. Deze gedachtegang zou bij Verschaeve steeds vastere vorm gaan aannemen. Zijn keuze voor een etnisch bepaald nationalisme leidde bij hem echter tot noodlottige gevolgen.

Een duidelijke keuze voor Vlaanderen met ook een zekere politieke betekenis treffen we aan bij Anton Van Wilderode (1918-1998), waar Patrick Lateur over schrijft. Sympathie voor het Vlaams-nationalisme vinden wij in zijn pleidooien voor amnestie en in zijn betrokkenheid bij de IJzerbedevaarten, waar hij echter vooral zijn pacifisme uitdroeg.

Al met al een informatieve en interessante bundel met lezenswaardige

bijdragen, waarbij, meer dan in deze bespreking tot uiting komt, aandacht is voor het dichtelijke element, de inspiratiebronnen van de priester-dichter, zoals de natuur, zijn omgeving, het geloof en het priesterschap, en de kwaliteiten van zijn dichtelijke arbeid. Deze elementen vindt de lezer terug niet alleen in de genoemde bijdragen, maar ook in de artikelen over August Cuppens, Jan Hammenecker en Gery Helderberg.

PIETER VAN HEES
PROF. RITZEMA BOSLAAN 95, NL-3571 CP UTRECHT